

DEMOKRATIAN KRIISI

9.10.2017 | TIEDEKULMA

A = ANNA BJÖRK: KANSALAINEN JA DEMOKRATIA

B = VIRPI SALOJÄRVI: DEMOKRATIA JA POPULISMI VENEZUELASSA

C = EMILIA PALONEN: POPULISMI JA DEMOKRATIAN KRIISI

D = KATALIN MIKLÓSSY: DEMOKRATIA ITÄISESSÄ KESKI-EUROOPASSA

E = NIILO KAUPPI: DEMOKRATIA JA EU

F = ANNE HOLLI: VAIKUTTAMINEN JA VALLAN KESKITTYMINEN

G = HANNA WASS: DEMOKRATIAPOLITIIKKA

ANNA BJÖRK

Kansalaisen näkökulmasta demokratia merkitsee oikeuksia ja velvollisuuksia, myös toiminnan mahdollisuuksia ja rajoja. Puhe siitä, onko kansalaisen mahdollista saada ääntään kuuluville ja millä keinoin, kuuluu oleellisesti demokratiaan. Toisaalta siihen kuuluu myös keskustelu siitä, mitä kansalaisuuteen sisältyy, keitä kansalaisiksi lasketaan ja millaisessa valtiossa kansalaiset haluavat elää. Jännitteisin viime päivien esimerkki kansalaisuutta ravistelevista tapahtumista lienee Kataloniassa järjestetty kansanäänestys alueen itsenäistymisestä, jossa kansalaisten ja valtion suhde oli kyseenalaistettu. Toisen kansanäänestyksen tulos, Brexit, myös vaikuttaa suoraan usean maan kansalaisten elämään EU-kansalaisuuden tuomien oikeuksien kautta. Nämä ovat vain yksittäisiä (ja tunnettuja) esimerkkejä, mutta molemmissa näkyy kansalaisten toive tuoda päätöksentekoa ja lainsäädäntöä paikallisemmaksi. Näin ollen kyse on siitä, miten ymmärretään kansalaisen valta kansanvallassa.

VIRPI SALOJÄRVI

Demokratiaa pidetään usein synonyyminä hyvälle hallinnolle, oli vallassa kuka tahansa. Vaikka hallinto täyttäisi monet hyvälle demokraattiselle yhteiskunnalle asetetut kriteerit, kaikki kansalaiset eivät välttämättä silti koe olevansa tasavertaisia yhteiskunnan jäseniä. Jos kansalaiset tuntevat, etteivät ole osallisina yhteiskunnassa ja eivät saa yhteyttä vallassaolijoihin, seurauksena voi olla demokratian kriisi, josta nousee populistinen liike. Populismi voidaan siis nähdä hyvänä ja pahana asiana. Toisaalta se aktivoi aikaisemmin syrjään jääneitä kansalaisia ja seurauksena tästä demokratian kriisistä voi nousta myös ruohonjuuritason osallistaminen poliittiseen päätöksentekoon eli uusien poliittisten toimijoiden nousu. Toisaalta populismissa demonisoidaan vastustajia, jonka seurauksena tilanne kärjistyy entisestään ja yhteiskuntaa jo aikaisemmin jakaneet säröt muuttuvat railoiksi.

EMILIA PALONEN

Suomessakin populismi nousi demokratian kriisistä. Perussuomalaisten nousu voidaan paikantaa hetkeen, jolloin vaalirahakohun takia ”vanhat puolueet” nähtiin epäilyttävinä. Populismi muuttaa demokratiaa kyseenalaistamalla tavan, jolla puolueet ja äänestäjät kohtaavat. Populistinen retoriikka tuottaa vastakkainasettelua ja yhteisiä kiinnekohtia, meitä ja muita. Populismi ja nationalismi äärimuotoineen ovat erillisiä asioita: nationalismissa suhde on kiinnitetty tiukasti määriteltyyn kansalliseen, kun taas populismissa kyse on monien eri vaatimusten yhdistämiseen yhteisen kiinnekohdan ja vastakkainasettelun taakse. Kansan edustaminen ei siis välttämättä ole nationalismia, vaan populismissa epämääräisen ja tietyllä tavalla mahdottoman yhteisön luomista. Poliitiikan identiteetit, vaatimukset ja niihin samaistuminen eivät ole ennalta annettuja vaan niistä käydään kamppailua: juuri tämä on demokratian ydin.

KATALIN MIKLÓSSY

EU:n suuren kertomuksen mukaan itälaajentumisen tärkein merkitys on entisten kommunistimaiden demokratisointi.

Unionin ulkopuolelle jääneiden maiden tie on ollut poukkoilevampi, mutta EU:ssa ei kannata tuudittautua ajatukseen, etteikö demokratiakehitys voisi tehdä täyttä U-käännöstä. Juuri tällainen muutos on meneillään Puolassa ja Unkarissa – ja näitä maita kannattaa seurata, koska ne ovat näyttäneet kehityksen suuntaa itäisen Keski-Euroopan muille valtioille lähes 70 vuotta. Harvemmin tiedetään, että oikeusvaltiokäsityksiä on monia ja ne riippuu eri maiden omasta tulkinnasta, joka pohjaa heidän oikeustajuperinteisiinsä. Lännen liberaalidemokratioissa se tarkoittaa vallan kolmijaon takaamista, vallankäytön kontrollimekanismia ja ihmisoikeuksien kunnioitusta. Tätä Puolan ja Unkarin, mutta myös Romanian, Bulgarian, ja jopa Tsekin ja Slovakian hallitukset haastavat vedoten enemmistödemokratian periaatteeseen, eli siihen, että vapaissa vaaleissa saatu legitimaatio oikeuttaa kansanvallan kontrollin toteuttamisen yhteiskunnallisen elämän eri alueilla. Mitä tämä ennustaa yhteiselle EU-tulevaisuudelle?

NILO KAUPPI

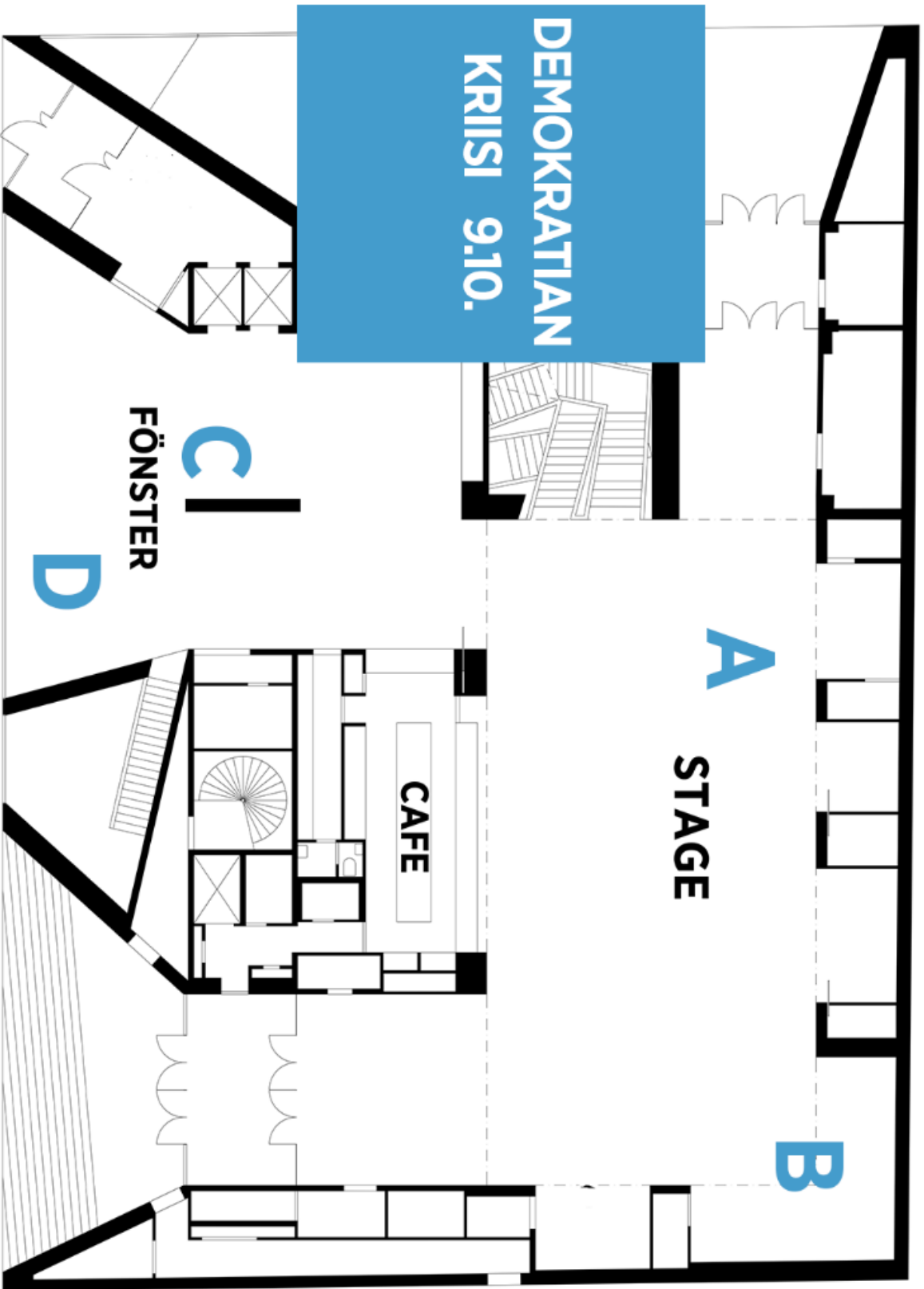
Demokratian kriisi on demokratian perustila ja sen keskeisin tunnusmerkki. Erotukseksi kreikkalaisten lääketieteellisestä termistä kriisi, potilaan kuolemaa edeltävä ratkaiseva hetki, poliittinen kriisi on demokratian elinvoimaisuuden merkki. Jos demokratia *ei* ole kriisissä, erilaisten kamppailujen ja poliittisen kilpailun kohde siitä mitä sen pitäisi olla, niin sitä ei ole. Pohjois-Koreassa demokratia ei ole ongelma. Urheilulajeista demokratia muistuttaa eniten pyöräilyä: jos lakkaa polkemasta niin kaatuu, ominaistila on liike. Nostan kaksi näkökulmaa. 1) Demokratia ei ole ongelma EU:ssa: If it ain't broke, don't fix it (Andy Moravcsik). Kansa valitsee edustajansa kansallisella tasolla, kaikki muu seuraa näistä vaaleista. Näin luodaan poliittinen kontrolli. Ylikansalliset instituutiot ovat tämän kontrollin alaisia ja jäsenvaltiot ajajan paikalla. Ylikansallisia demokraattisia instituutioita ei tarvita. 2) Demokratia on ongelma EU:ssa. Valta siirtynyt ylikansallisille instituutioille (Euroopan keskuspankki, komissio, tuomioistuin) demokraattisen kontrollin ulottumattomiin. Monet nykyongelmat vaativat yhteisiä ratkaisuja. Kansanvalta on uudelleenmääritteltävä. Euroalueelle on saatava oma parlamentti (Macron).

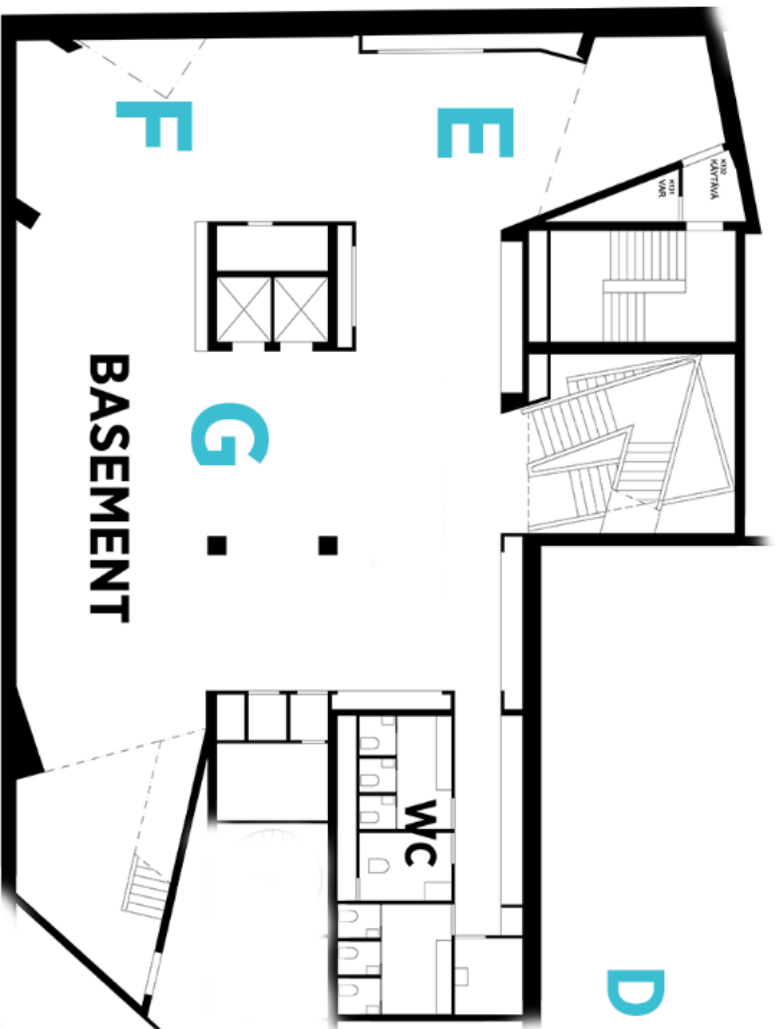
ANNE HOLLI

Suomalainen edustuksellinen demokratia on tänä päivänä ristiriitaisten tavoitteiden ja kehityskulkujen täyttämää. Yksinkertaisimpien kansainvälisten indikaattorien valossa ihanteellista demokratiaa edustavassa maassa kansalaiset ovat enenevästi tyytymättömiä järjestelmään ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Hallitusvalta on viimeiset kymmenisen vuotta tarjonnut meille ”demokratiapolitiikkaa” ja keksittyjä, symboliseksikin jääviä keinoja kansalaisten opastamiseksi ja kasvattamiseksi nykyjärjestelmän tukijoiksi, jälleen perinteisestä politiikasta kiinnostumaan. Kansalaisten oma kiinnostus ja aktiivisuus suuntautuu yhä yksilökeskeisimpään elämänpolitiikkaan ja omaehtoisemman kollektiiviseen toiminnan uusille areenoille ja tapoihin. Ristiriitojen keskellä jää huomiotta edustuksellisen demokratian institutionaalinen tausta ja muutoksen suunta: suomalainen edustuksellinen demokratia on muuttanut vahvasti muotoaan kohti majoritaarisempaa mallia. Valta keskittyy yhä tiiviimmin hallitukselle; tälle mahdollisena vastapainona toimivien demokratian instituutioiden ja toimijoiden vaikutusvalta on vähennyt tai hävinnyt. Kuinka aitoa hyväntahtoisesti tarjottu vaikuttaminen on, kun vaikuttamisen pelitila ja areenat ovat kavenneet ja jatkuvasti kapenevat. Hallituspuolueet jo lähtökohtaisesti päättävät hallitusohjelmassaan tehtävien reformien suunnan ja vain puoluepoliittiset intressit voivat muuttaa ennalta tehtyjä päätöksiä?

HANNA WASS

Läntisissä demokratioissa vaalit tuottavat jatkuvasti ”sokkeja” politiikan toimijoille ja sen tarkkailijoille. Vaaliyllätykset heijastavat poliittisen järjestelmän olennaisesti heikentynyttä kykyä ennakoida ja tulkita kansalaisten tarpeita ja vastata niihin. Vastaavasti poliittisen järjestelmän vakauteen kohdistuvat riskit on alettu hahmottaa yhä keskeisemmäksi uhkatekijäksi yhteiskunnan kokonaiskehityksen kannalta. Näihin demokratiaa uhkaaviin trendeihin lukeutuvat poliittisen osallisuuden eriarvoistuminen, demokratian nauttiman yleisen arvostuksen ja luottamuksen heikentyminen, politiikan oikeudellistuminen ja poliittisen toimintakulttuurin asteittainen siirtymä konsensuksen aikakaudesta ”dissensukseen”. Jotta demokratia voi hallintojärjestelmänä oppia kriiseistä ja kehittyä niiden myötä, sen täytyy jatkuvasti päivittyä ulkoisen toimintaympäristön muutosten myötä. Demokratiaa vahvistamiseksi on tarjolla laaja joukko keinoja vaalien fasilitoinnista ja paikallisista demokratiaainnovaatioista uuden teknologian hyödyntämiseen esimerkiksi digikomiteoiden ja digitaalisten diplomaattien kautta.

A = ANNA BJÖRK

B = VIRPI SALOJÄRVI

C = EMILIA PALONEN

D = KATALIN MIKLÓSSY

E = NIILLO KAUPPI

F = ANNE HOLLI

G = HANNA WASS